

Joanna Chwałek

Nareszcie jest! - Śląska Biblioteka Cyfrowa

Bibliotheca Nostra : śląski kwartalnik naukowy 3/3, 18-21

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

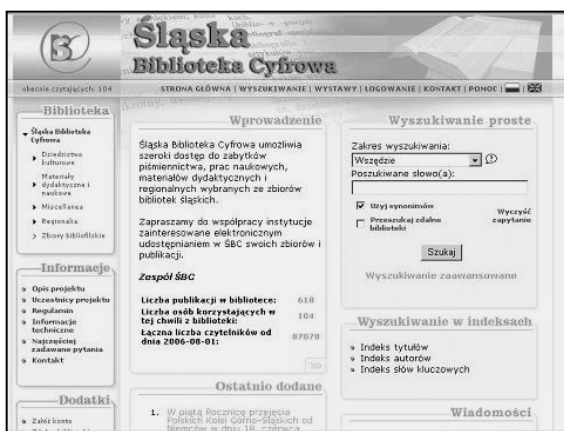
Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

SPRAWOZDANIA

Joanna Chwałek

Nareszcie jest! – Śląska Biblioteka Cyfrowa

27 września przedstawiciele naszej Biblioteki uczestniczyli w otwarciu Śląskiej Biblioteki Cyfrowej. Jest to długo oczekiwana inicjatywa, której podjęły się: Biblioteka Śląska i Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego. W uroczystości wzięli udział przedstawiciele bibliotek naukowych z całego regionu Śląska oraz goście z Czech. Około godziny 12.00, w imaginacji gości zaproszonych na otwarcie, nastąpiło symboliczne przecięcie wstęgi. Śląska Biblioteka Cyfrowa zaczęła oficjalnie działać. W dniu otwarcia miała zgromadzone już 618 dokumentów, dostępna publicznie była zaś już od 18 sierpnia.

Celem przyświecającym założycielom Śląskiej Biblioteki Cyfrowej jest zapewnienie dostępu do istotnego pod względem kultury, nauki i edukacji piśmiennictwa zgromadzonego na Śląsku. Środkiem do tego celu jest zdigitalizowanie wybranych dokumentów poprzez technikę skanowania i udostępnienie ich w formie nieodpłatnej w Internecie. Utworzenie takiego wirtualnego księgozbioru pozwala realizować także inne, ważne dla świata naukowego naszego regionu cele. Są to między innymi:

- zapewnienie ogólnego dostępu do materiałów pełnotekstowych, dzięki ich publikacji w Internecie;

- scalenie całego zasobu cyfrowego w jednym miejscu, na jednej platformie (zamiast oddolnych digitalizacyjnych przedsięwzięć poszczególnych bibliotek, których prace mogłyby się dublować);
- archiwizacja tego zasobu i zachowanie go dla „potomności”;
- pomoc i inspiracja do badań dla przedstawicieli nauki oraz wspieranie warsztatu naukowego.

Dodatkową korzyścią ze stworzenia takiej kolekcji będzie promocja kultury i nauki regionu na forum globalnym. W tym celu stworzono dwie domeny, pod którymi dostępne są zbiory:

www.sbc.org.pl oraz

www.digitalsilesia.eu, która jest już adresem o rozszerzeniu zjednoczonej Europy.

Dodatkowo każdy dokument znajdujący się w Bibliotece jest indeksowany, co umożliwia znalezienie go przez dowolną wyszukiwarkę internetową.

Uczestnicy ŚBC dzielą się na dwa rodzaje: Uczestników- Założycieli i zwykłych uczestników.

Do zadań Uczestników-Założycieli należy utrzymywanie serwera, na którym gromadzone są zdigitalizowane dokumenty, utrzymywanie domeny, pod którą będzie dostępny zasób, tworzenie kopii bezpieczeństwa, administrowanie całym systemem i oprogramowaniem, ogólna koordynacja prac nad projektem, organizacja spotkań, szkoleń oraz administrowanie forum internetowym Śląskiej Biblioteki Cyfrowej.

Uczestnicy-Założyciele zakupili pakiet oprogramowania dLibra opracowany przez Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe. Program ten umożliwia:

- przechowywanie różnego rodzaju dokumentów cyfrowych;
- zarządzanie tymi dokumentami, czyli ich modyfikowanie, grupowanie, przypisywanie do kategorii tematycznych);
- udostępnianie poprzez stronę WWW dokumentów zabezpieczonych przed kopiowaniem;
- zarządzanie całą biblioteką cyfrową poprzez tworzenie grup i przyznawanie praw dostępu użytkownikom.¹

Tak więc system składa się z trzech aplikacji: administratora systemu, dzięki któremu można zarządzać całą biblioteką i jej użytkownikami oraz prawami dostępu, aplikacji redaktora, za pomocą której można publikować w sieci zdigitalizowane materiały, i aplikacji sieciowej, która umożliwia milionom internautów na całym świecie oglądanie zasobów Biblioteki Cyfrowej.

Biblioteki założycielskie dysponują licencjami na 100 redaktorów programu, co umożliwia podpięcie się 100 bibliotek publikujących swoje zdigitalizowane materiały. Do 10 października mają zgłosić deklaracje członkowskie

¹ Źródło: <http://dlibra.psnc.pl>

wszystkie biblioteki chętne do udziału w projekcie. Deklaracja nie jest równoznaczna z formalnym przystąpieniem, które może nastąpić dopiero po spełnieniu przez bibliotekę wszystkich wymagań koniecznych do rozpoczęcia procesu publikacji. Użytkownikom oferowana jest wszechstronna pomoc w opanowaniu pracy w systemie, zarówno na forum Śląskiej Biblioteki Cyfrowej jak i na stronie dLibry (<http://dlibra.psnc.pl>), gdzie do dyspozycji mamy 6 forów, dotyczących: bibliotek cyfrowych, programu, poszczególnych jego aplikacji oraz sprzętu. Zamieszczona jest również dokumentacja, czyli podręczniki do obsługi systemu oraz baza wiedzy. Można także pobrać wersję demo aplikacji redaktora. Producent zapewnia poza tym szkolenia oraz warsztaty z obsługi programu.

Biblioteki członkowskie muszą oprócz tego zakupić we własnym zakresie program do kompresji dokumentów cyfrowych (skanów) w formacie DjVu, program do obróbki grafiki oraz przyjazne dla książek skanery.

Zadaniami zwykłych uczestników ŚBC jest wydelegowanie przedstawiciela, szkolenie redaktorów i administratorów, wybór materiałów do digitalizacji i ich przygotowanie oraz publikacja na serwerze, a także zarządzanie swoim zasobem. Wspólne zadania wszystkich uczestników ŚBC (łącznie z założycielami) to ustalanie wspólnego standardu opisu bibliograficznego różnego rodzaju dokumentów oraz formatów plików, planowanie i koordynacja działań, a także występowanie o fundusze na działalność i promocję Biblioteki Cyfrowej.

Każdy z uczestników posiada równe prawa, publikuje na tych samych zasadach to, co sam uważa za istotne. Określa również własne tempo digitalizacji, ma prawo do wyznaczenia okresu, w jakim będzie dostępny dany dokument, sam rozwiązuje także kwestię praw autorskich. Każdy z uczestników zachowuje prawa do własnej publikacji, przy której może zamieścić swoje logo, co stanowi jednocześnie promocję instytucji.

Zbiory Śląskiej Biblioteki Cyfrowej pogrupowane są w następujące kolekcje:

1. Dziedzictwo kulturowe Śląska.

Jest to zbiór najcenniejszych zabytków piśmiennictwa przechowywanych na Śląsku: starych druków, rękopisów, dokumentów życia społecznego, zbiorów ikonograficznych, kartograficznych, muzycznych, książek XIX-wiecznych, czasopism, artykułów.

2. Materiały dydaktyczne i naukowe, takie jak skrypty, wydawnictwa uczelniane, prace naukowe, doktoraty.

3. Regionalia dotyczące Śląska, Zagłębia Dąbrowskiego i Kresów.

4. Miscellanea, w grupie których znajdują się Judaika, Masonika i zbiory religijne.

5. Zbiory bibliofilskie, głównie materiały dotyczące działalności Śląskiego Towarzystwa Miłośników Książki i Grafiki.

Z do tej pory opublikowanych na uwagę zasługują szczególnie spisy adresowe przedwojennych Katowic i Bibliografia Śląska. Oprócz tego można znaleźć liczne dokumenty urzędowe, przewodniki i albumy, a także dokumenty życia społecznego.

Biblioteki uczelniane mogą szczególnie wykazać się na polu digitalizacji własnych wydawnictw uczelnianych, do których zdobycie praw autorskich będzie najmniejszym problemem. Będzie to doskonały sposób na promocję prac naukowych podejmowanych w placówce, a także niezastąpiona pomoc dla studentów, którzy mają trudności z zaopatrzeniem się w pozycje, których nakład już się wyczerpał.

Podobne Biblioteki Cyfrowe osadzone na programie dLibra powstały w przeciągu ostatnich dwóch lat. Są to: Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa, Dolnośląska Biblioteka Cyfrowa, Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa, Zielonogórska Biblioteka Cyfrowa, Biblioteka Cyfrowa Politechniki Łódzkiej, Biblioteka Cyfrowa Uniwersytetu Wrocławskiego, Biblioteka Cyfrowa Politechniki Warszawskiej, Pedagogiczna Biblioteka Cyfrowa, Księgozbiór Wirtualny Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES. Największą i zarazem najstarszą jest Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa, prowadzona wspólnie od 2002 roku przez producenta programu i Poznańską Fundację Bibliotek Cyfrowych. Zawiera ona już 21848 publikacji (stan na dzień 05.10.2006). Obejmuje ona najcenniejsze zabytki piśmiennictwa bibliotek poznańskich, skrypty, podręczniki i monografie wydane lokalnie, materiały o regionie (archiwalia, dokumenty życia społecznego), które stanowią najliczniejszą grupę dokumentów, oraz druki muzyczne ze zbiorów Akademii Muzycznej w Poznaniu. Podobny, regionalny profil zbiorów prezentują pozostałe Biblioteki Cyfrowe, łącznie z naszą, śląską. Wszystkie Biblioteki osadzone na tej platformie są połączone w sieć, tworzącą krajowy system bibliotek cyfrowych. Umożliwia to wyszukiwanie symultaniczne we wszystkich regionalnych kolekcjach. Inicjatywa ta jest być może zaczątkiem jednej, wielkiej „Polskiej Biblioteki Cyfrowej”. Nasz region wchodzi więc godnie w przyszłość bibliotek wirtualnych, do których stworzenia dąży teraz większość państw świata.²

Mgr Joanna Chwałek jest Bibliotekarzem Systemowym w Bibliotece Głównej AWF w Katowicach

² Przy pisaniu artykułu autorka wspierała się wystąpieniem Remigiusza Lisa – zastępcy dyrektora Biblioteki Śląskiej, prezentowanym podczas otwarcia Śląskiej Biblioteki Cyfrowej oraz informacjami zawartymi na stronie ŚBC - <http://www.sbc.org.pl>